

POSTOPERATIV ERNÆRING

JENS RIKARDT ANDERSEN
INSTITUT FOR IDRÆT OG ERNÆRING
KØBENHAVNS UNIVERSITET

Postoperativt - udfordringerne

Hypermetabolisme

Insulinresistens – Faste

Værdi af ernæring postoperativt

Væskeudfordring

Protein

Immunonutrition ?

Ventrikeltømning

Tarmatoni - translokation

Smertebehandling

Sårheling

ERAS

Stress-metabolisme

Øget basalstofkifte (inflammation og hormonel)

Ændret proteinsyntese-mønster

Glukoneogenese

GFR halveres

Insulinresistens

Forsinket ventrikeltømning

Stress-metabole

Det vigtigste er proteintilførsel for at bremse op for destruktion af eget væv (enzymssystemer)

Energidækningen skal nok følge med

Det næstvigtigste er at tilføre glukose, men at holde BS under 8

Insulin er en vældig god ting

Ilt er en vældig god ting, også perifert – dvs gennemblødning

Smertebehandling er en vældig god ting

Morfika er skidt (ventrikeltømning)

Overveje immunonutrition

Hvad kan gøres?

---

1. flydende kost eller sonde
2. isoosmolær kost – obs proteindrikke
3. fedtreduceret kost
4. undgå morfin
5. fordele indgift over døgnet
6. Medikamenter
7. God hydreringstilstand

VÆGTTAB EFTER APPENDECTOMI

Carlsen et al ESPEN 2005

---

120 pt, spørgeskema (retrospektivt), 86 åben, 34 lap

Svar-% 77 (65 åben, 27 lap).

Efter åben kirurgi var mediant vægttab 5 kg (2-16) og 8% tabte > 10% af legemsvægt, median BMI 24,7. Median tid til habituel aktivitet 21 dage.

Efter laparoskopisk kirurgi var mediant vægttab 4 kg (2-10) og 4% tabte > 10% af legemsvægt, mediant BMI 24,5. Median tid til habituel aktivitet 14 dage.

1/3 af patienterne kontaktede egen læge indenfor 1 uge postoperativt (ikke suturfjernelse) – hyppigste årsag var sårinfektion.

Proteindrik efter udskrivelse efter G-I kirurgi, systematisk review

Lidder et al Nutr Clin Pract 2009;24:388-94

---

24 studier fundet, efter sortering 4 kontrollerede studier (heraf 1 dansk, Hesson), N ca 100 i alle

Alle 4 omhandlede kommercielle drikke i 1-4 mdr efter udskrivelse

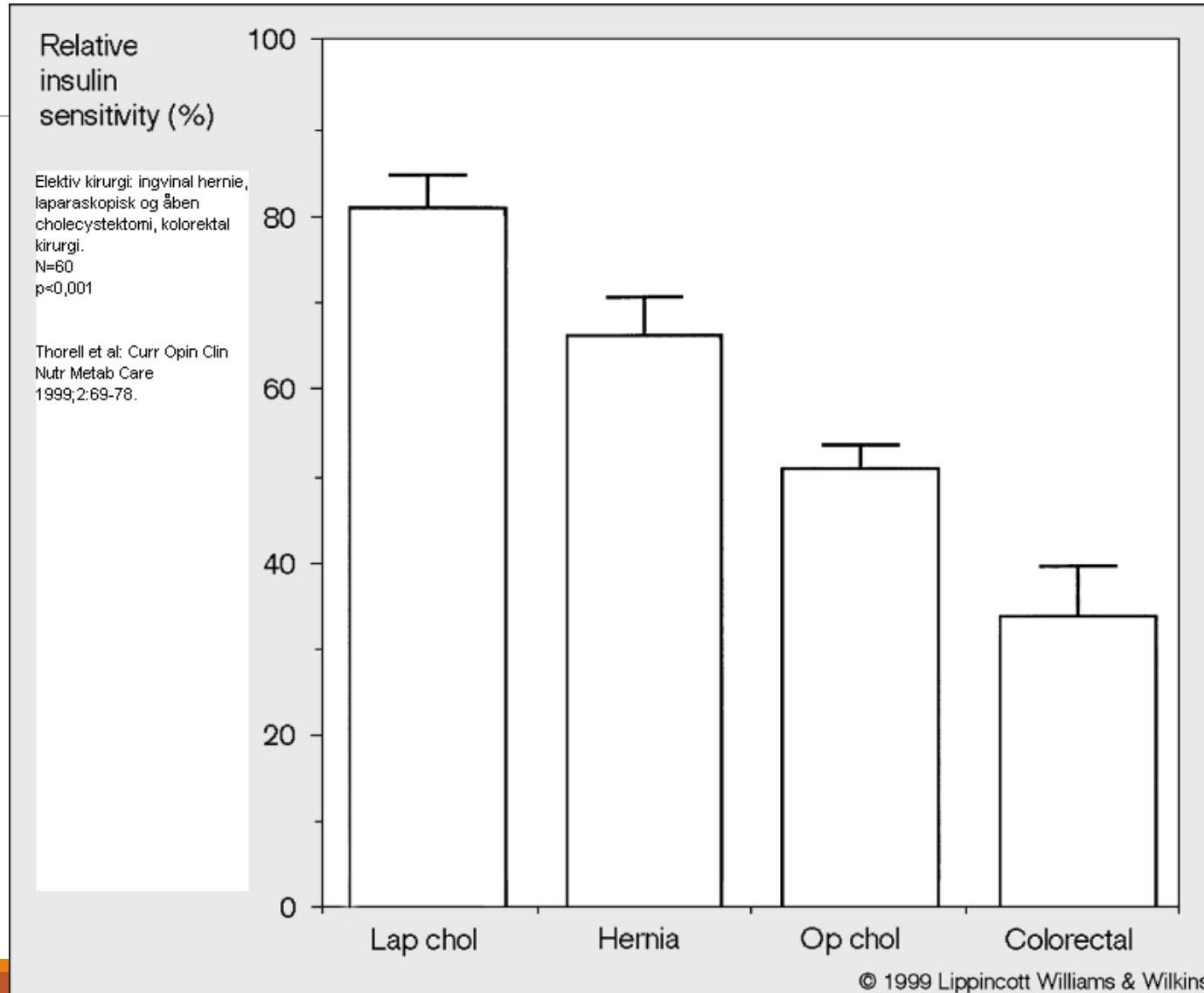
Endepunkter var vægt, QOL, funktionsmål (i 2 stk også komplikationer)

Kun 1 intention to treat analyse

Der ses vægtøgning (størst hos malnutrierte) i forhold til kontrolgrupper, men ingen sikre konklusioner mht komplikationer (for få), QOL (for mange metoder), funktionsmål (mange forskellige).

Forfatterne konkluderer, at proteintilskud bør gives til malnutrierte og/eller i høj risiko for svigtende fødeindtagelse

INSULINRESISTENS VED ALMINDELIGE OPERATIVE INDGREB, n= 6-13 i grupperne

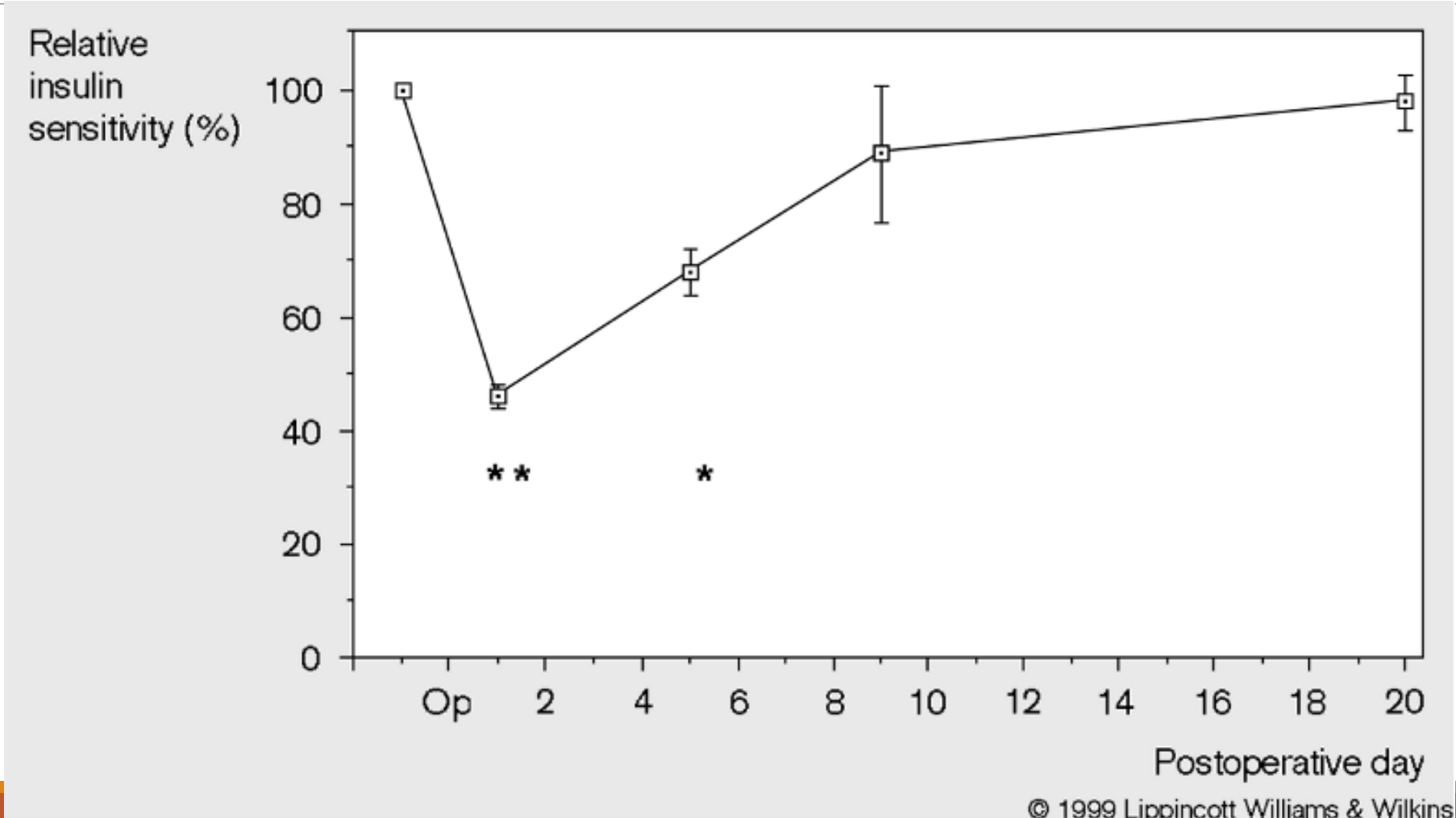

INSULINRESISTENS – udvikling over tid ved kirurgiske indgreb

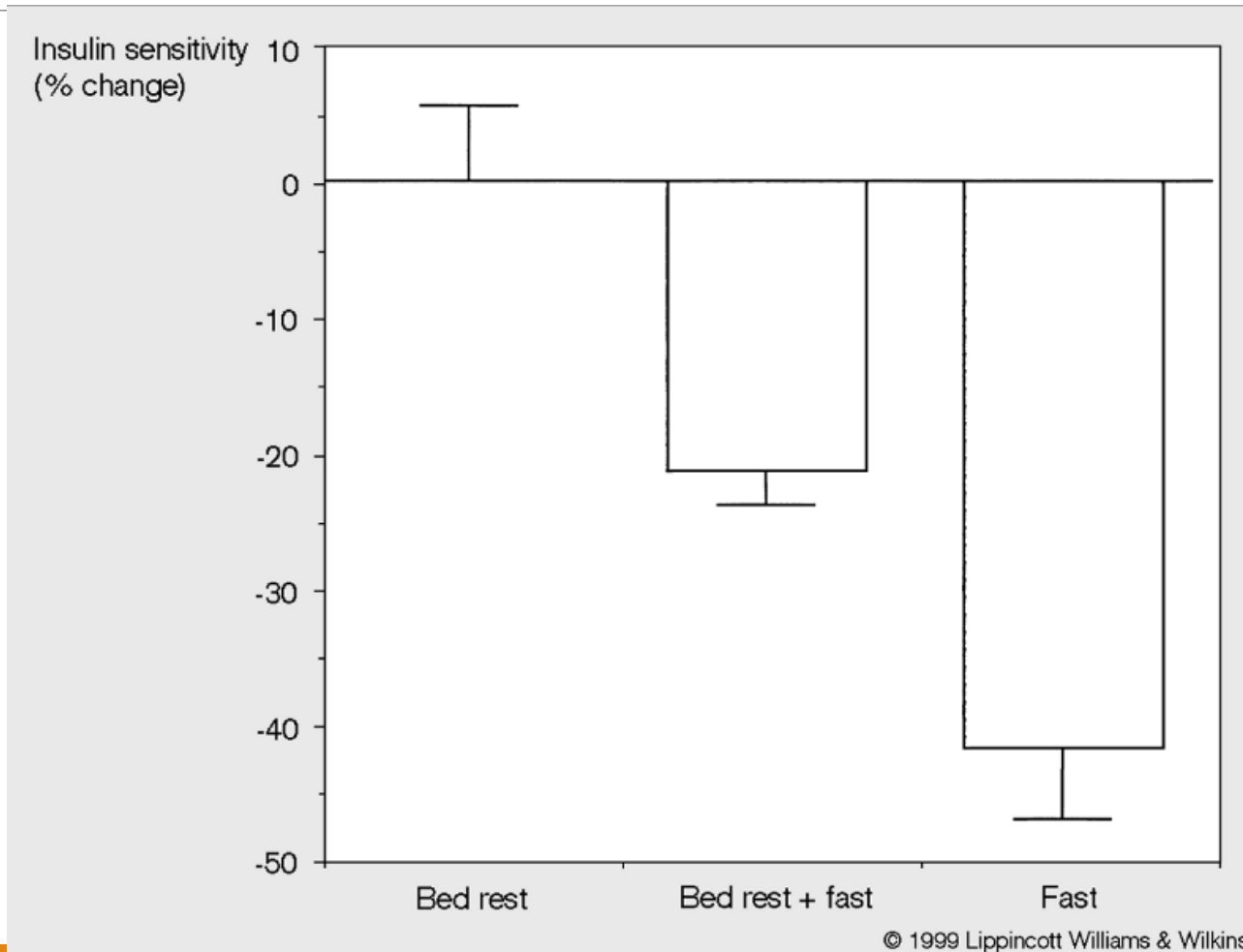
p<0,01**, p<0,05*

Thorell et al Curr Opin Clin Nutr Metab Care 1999;2:68-78

INSULINRESISTENS/FØLSOMHED VED FASTE OG SENGELEJE i 24 timer. N= 6 raske

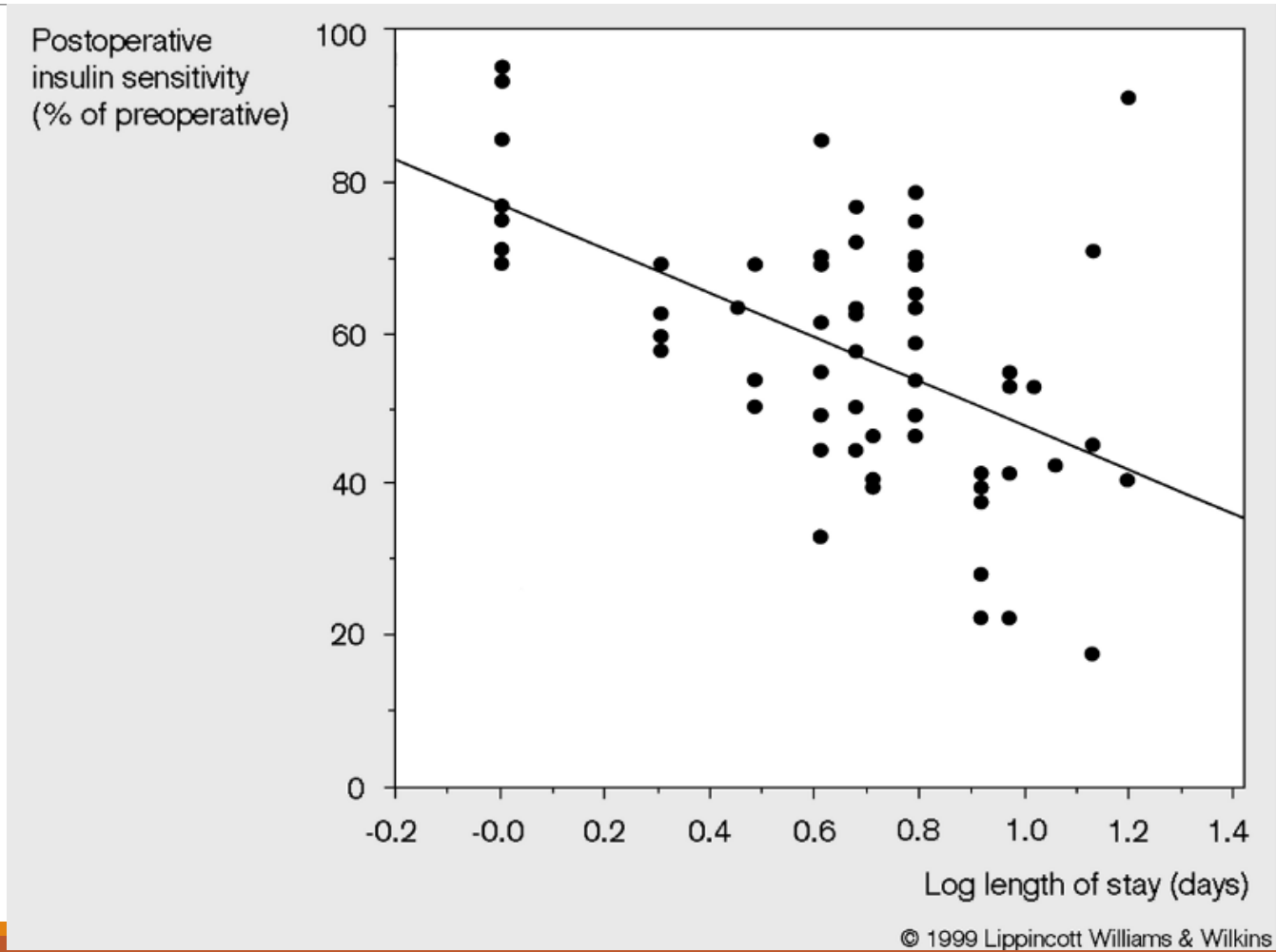
Thorell et al Curr Opin Clin Nutr Metab Care 1999;2:68-78

INSULINRESISTENS/FØLSOMHED – LIGGETID

N= 60, p<0,001 (regression)

Thorell et al Curr Opin Clin Nutr Metab Care 1999;2:68-78

ENTERAL PERIOPERATIV ERNÆRING OG POSTOPERATIVE INFEKTIONER

Beier-Holgersen & Boesby Gut 1996;39:833-5

---

30 pt randomiseret dobbelt-blindt til Nutri-drik eller placebo og andre 30 pt til ernæring eller placebo i nasoduodenal sonde

På operationsdagen gives 600 ml, 60 ml/time, på 1. postoperative dag: 1 liter, på dag 2: 1200 ml ernæring (median) eller 1400 ml placebo og på dag 3 og 4: 1000 ml

Opfølgning i 30 dage

% postoperative infektioner var lavere i ernæringsgruppen (7% versus 47%) $p < 0,0009$

Tidlig enteral ernæring/præoperativ indgift reducerer infektioner markant

OPERATIV INSULINRESISTENS

Ved kombination af præoperativ glukose og epidural analgesi ophæves insulinresistensen næsten

Præoperativ glukose giver bedre muskelkraft i hele forløbet (> 1 mdr postoperativt)

Minimal invasiv kirurgi og epidural analgesi reducerer niveauet af stress-hormoner og dermed insulinresistens

BS skal postoperativt holdes < 6,1 mmol/l ??????

Effekt af perioperativ BS kontrol

Blixt et al. Clin Nutr 2012;31:676-81.

- **Pt – hepatektomi**
- **N=9 BS holdt på 6-8 mmol/l**
- **N= 8 BS > 14 udløser insulin**
- **Insulinfølsomhed ved hyperinsulinæmisk, normoglykæmisk clamp**
- **Middel BS var 6,9 i testgruppe, 8,8 i kontrolgruppe**
- **Insulinfølsomhed faldt 22% i test og 47% i kontrol (p<0,005)**
- **C-peptid lavere i testgruppe (p=0,02)**
- **Ingen kliniske endepunkter**

POSTOPERATIV ERNÆRING – stressmetabole

Ljungqvist et al Curr Opin Crit Care 2005;11:295-9

Insulinbehandling har sikre, positive effekter på FFA, N-tab, udnyttelse af andre substrater

Effekten er evt via bedring af glykæmisk kontrol

Bedre glykæmisk kontrol bedrer mitokondriefunktionen

Granulocytfunktion (in vitro) bedres

Fagocytose bedres

Monocytfunktion bedres

PERIOPERATIV ERNÆRING

---

29 PT – elektiv abdominal-kirurgi (altovervejende colon-carcinom) allokeret (ikke randomiseret) til:

Standardregime: 21 pt - 18 timers faste + lav-dosis glucose postopr.

Eksperimentelt regime: 8 pt – TPN 24 timer før og 24 timer efter operationen

Resultat:	testgruppe	kontrolgruppe
Netto-protein-tab	0 g/kg/dg	- 1 g/kg/dg
Netto-proteinsyntese	- 3,7 %	- 1,6 %
Netto-protein- nedbrydning	- 12%	+ 138 %

TPN forhindrer således et proteintab i de 2 døgn perioperativt

ENTERAL ERNÆRING

FORDELE

- Metabolisk stress
- Nitrogen balance
- Bedre glykæmisk kontrol
- Visceral proteinsyntese
- Anastomose-styrke
- Mucosa barriere
- GALT infektioner
- Visceralt blod-flow
- Omkostningseffektivt

ULEMPER

- GI dysmotilitet
- Aspirationsrisiko
- Distention/gas
- Diarrhoe
- Tarm-iskæmi
- Tarm ødem
- Besværlig sondeplacering og – kontrol
- Frisætning af hæmmende peptider

Fordele ved postoperativ enteral ernæring

- Bevarer mucosa integritet
- Øger visceralt blod-flow
- Bevarer næringsstof transport i mucosa og porta
- Bevarer G.A.L.T.
- Fremmer sårheling, visceralt og truncalt
- Bedre glycæmisk kontrol
- Reducerer infektiøse komplikationer
- Gælder også for ikke-abdominal-kirurgi

TIDLIG SONDEERNÆRING EFTER COLON-RESEKTION – naso-gastrisk eller naso-jejunal

Hsu et al. Clin Nutr 2006; 25: 681-6.

---

140 pt efter resektion for colo-rektal cancer, randomiseret til 7 grupper a 20 pt

60 pt fik naso-gastrisk og 60 naso-jejunal (ved laparotomi) sondeernæring

De 3 grupper fik lav-osmolær, høj-fedt eller glutamin-holdig sondemad, ens i de 2 sondetyper

Pt med naso-jejunal sonde havde også naso-gastrisk sonde til aflastning

23% af naso-gastriske pt havde relaterede problemer, 30% af naso-jejunale.

pH i ventrikel var 3,5-4,5 hos NG, ca 2,1 hos NJ

Ingen sikre fordele ved naso-jejunal sondeernæring

EFFEKT AF ENTERAL ERNÆRINGSSUPPLEMENT TIL UNDERERNÆREDE POSTOPERATIVE PATIENTER

BMI < 20, væggtab > 5% i operationsperioden

101 patienter randomiseret til supplerende ernæringstilskud (1,5 kcal/ml)

observeret i 10 uger postoperativt: resultat:

Målevariable:	ernæringsgruppe	kontrol
vægttab	1,5 kg	5,9 kg
antropometri (MAMC)	- 0,4 cm	- 1,3 cm
gribekraftreduktion	0,8 kg/m ²	1,9
antibiotikabehov	13%	31%
Quality of Life (SF-36)	6,3	4,8

SÅLEDES MARKANT EFFEKT AF ERNÆRINGSTILSKUD

TOLERERER ENTERAL ERNÆRING PÅ INTENSIV AFD

Adams (1997)	51 %
McClave (1999)	52
Montejo (1999)	63
Braga (2001)	80
Woodcock (2001)	25
DeJong (2001)	86
Kozar (2002)	65-85

POSTOPERATIV ERNÆRING

IKKE STRESS-KATABOLE PATIENTER:

Vægten kan ikke bruges som måleparameter pga væskeretention (reducere motilitet og ventrikeltømning)

SPAR PÅ NATRIUMHOLDIGE VÆSKER IV

NÆSTEN ALLE NYOPEREREDE KAN TÅLE AT FÅ FØDE I G-I-KANALEN UMIDDELBART POSTOPERATIVT

DER ER SANDSYNLIGGJORT EN RÆKKE FORDELE VED G-I-ERNÆRING FREMFOR IV-ERNÆRING

FLYDENDE ERNÆRING (SYGEHUSKOST) (> 1,5 liter)

TILSKUD: 30 protein/dg til alle (+ vitamin)

Proteintab – nogle pointer

Det tager lang tid at opbygge en fungerende celle – ca 100 dg for en erythrocyt, ca 30 dg for en sekretorisk celle (stor variation) og et par uger for en fibroblast

90% af intracellulært proteinindhold er enzymer, dvs afbalancerede systemer med flere komponenter

Vægtøgning på få dage er således ikke tilvækst i fungerende cellemasse

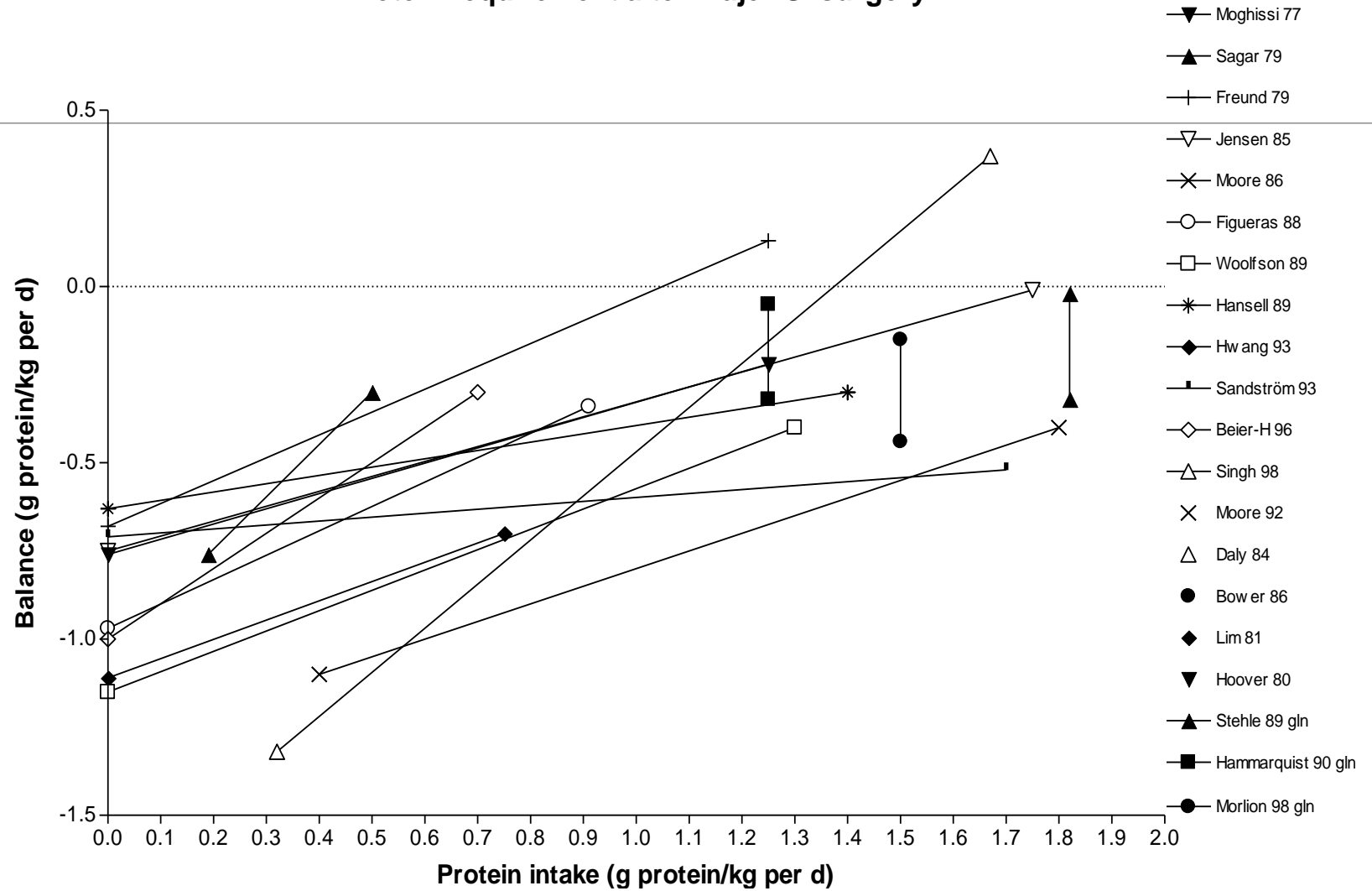
Tilført protein (aminoacider/oligopeptider) er ikke nær så kompliceret sammensat

Pga insulinresistens kan glukoneogenese ikke undgås ved tilførsel af sukker/glukose alene

Ved tilførsel af protein/aminoacider kan en del af glukoseproduktionen fra enzymsystemer formentlig undgås hos de fleste patienter

Prot GI Surg

Protein requirement after major GI surgery

POSTOPERATIV VÆSKERESTRIKTION OG KOMPLIKATIONER

---

172 pt til elektiv colo-rektal-kirurgi randomiseret til væskerestriktion eller standard væskeregime

Væskerestriktionens målsætning var at fastholde den præoperative vægt

Gruppen med væskerestriktion havde færre postoperative komplikationer 30% versus 55%, $p < 0,02$.

Kardiopulmonale 7% versus 24%, $p = 0,007$

Sårkomplikationer 16% versus 31%, $p = 0,04$

Væskeregime, der fastholder pt`s vægt kan varmt anbefales

IMMUNONUTRITION

TPN + glutamine in ?-nourished patients after operation for secondary peritonitis 2 N = 33 Fuentes-Orozco et al. Clin Nutr 2004; 23: 13-21		
	TPN	TPN+gla
Energy, kcal/kg per d	30	30
AA, g/kg per d	1.50	1.10
Glutamine, g/kg per d		0.40
Δ CD ₄ T lymphocytter dag 5, mio/l	-38	466
Δ IgA, mg/l	340	700
Infection, %	75	24 ¹⁾

1) P=0.005

Enteral immunonutrition

Effect of 7 days' arginine, RNA, fish oil (Impact®) after major uppergastric surgery, given in jejunostomy.

2 N=58

Daly et al. Ann Surg 1995;221:327-338

	Standard	Impact ®
Kcal/kg/d	19	15
Protein intake (g/kg/d)	1.0	1.0
Sepsis/wound complications (%)	43	10 ¹⁾
LOS	22	16 ²⁾

18 chemo/X-ray: Impact®

13 chemo/X-ray: oral

	Oral	Impact ®
Rehospitalization within 12 wks, %	37	6 ³⁾

¹⁾ P < 0.005 ²⁾ P < 0.03 ³⁾ P <

ICU

Nasogastric Impact in ICU patients

APACHE II > 10, TISS > 20; APACHE ≈ 20

2935 ICU ptt → 19 TPN + 73 TPN/TEN + 542 TEN

Eligible: 2 N = 398 of 542

Analysis:

1) Intention to treat

2) Received feeding

3) Successful early: > 2.5 l/72 h

Atkinson et al., Crit Care Med 1998;26:1164-72

	Ctr	Impact
Ventilation, d		
Int to treat (2N = 398)	4	4
Rec feeding (2N = 369)	4	4
Early (2N = 101)	11	6 ¹⁾
SIRS, d		
Int to treat (2N = 398)	3	2
Rec feeding (2N = 369)	3	2
Early (2N = 101)	6	3 ²⁾
LOS, d		
Int to treat (2N = 398)	13	12
Rec feeding (2N = 369)	13	12
Early (2N = 101)	20	16 ²⁾

¹⁾ P = 0.07   ²⁾ P = 0.03

Glutamin + PN – operation - Metanalyse

Wang et al. JPEN 2010;34:521-9

Cochrane-analyse. 14 RCT (n=587), alle G-I-kirurgi

Random-effect-model, signifikant heterogeneitet

LOS-reduktion på 4 dage

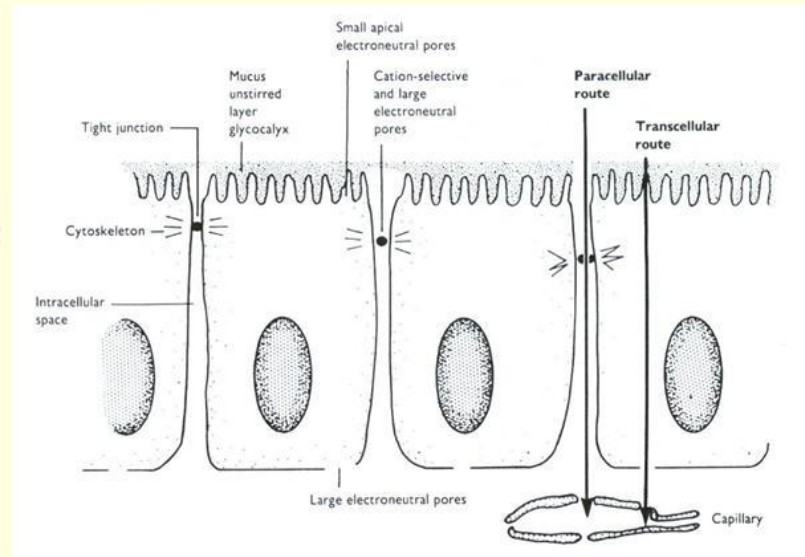
Infektiøse komplikationer reduceredes til 70%

Dødsfald var sjældne og kunne ikke analyseres

Translocation of bacteria from the bowel to the blood stream

Changes in gut permeability

Increased gut permeability following surgical trauma and/or shock may contribute to bacterial translocation and subsequent SIRS-sepsis

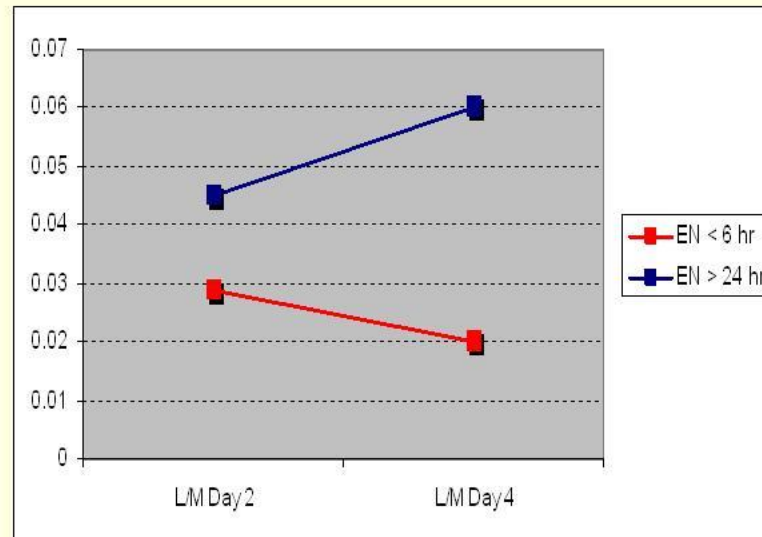
Travis et al. Clin Sci 1992; 82:471-488

Translocation of bacteria to the blood

What to do?

Changes in gut permeability

Increased gut permeability following surgical trauma and/or shock may be prevented by early enteral feeding

Intensive Care Med 1999;25:157-161

Other events in stress-metabolism:

Decreased intracellular water

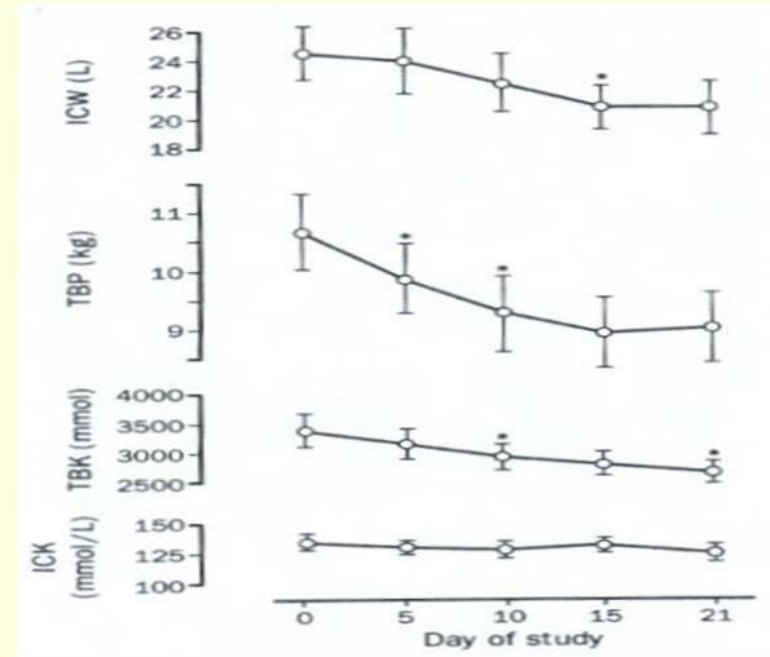
Decrease in total content of potassium (intracellular loss)

Presumably due to decreased activity of membrane pumps due to less ATP

Changes in body composition following trauma

Decrease in total body protein and potassium (TBP and TBK)

Decrease in intracellular water (ICW) and intracellular potassium (ICK)

THE EFFECT OF PRE- AND POST-OPERATIVE SUPPLEMENTS WITH ZINC, VITAMIN-C AND ARGININ IN HERNIOTOMIES

Marie Kjær Brochhorst, Amalie Kruse Sigersted Frederiksen, Magnus Ågren, Lars Nannestad Jørgensen, Jens Rikardt Andersen

---

Elective herniotomy, 7 intervention, 7 controls, randomized

14 days pre- and 14 days postoperatively supplemented with: 55 mg zinc, 1251 mg vitamin C and 15 g arginine once daily

Both groups received 1.5 g/kg/day protein

Drainage tubes in the wounds and suction blisters on the forearm on the day of operation

CICP and zinc was measured in plasma, blister-fluid and in wound-fluid. Arginine in plasma only

Collagen synthesis increased by 81% versus 10% from day 1 to 2 post-operatively ($p < 0.02$) in wound fluid. No difference in zinc.

No differences in plasma or blister values

No difference in the healing of the cutaneous wound

May be a role for local stimulation of the remodelling phase after minor, non-infected surgery

THE EFFECT OF LEUCOCYTE PLATELET RICH PLASMA (L-PRP) ADMINISTERED IN THE WOUND ON HEALING AFTER HIP ARTHROPLASTY

Susanne C. Capion, Henrietta B. Jørgensen, Magnus Ågren, Henrik Daugaard, Søren Ribel-Madsen, Pär I. Johansson, José Salado, Peter M. H. Jensen, Arne Borgwardt, Jens Rikardt Andersen
 Dept Nutrition, Exercise and Sports, Univ Copenhagen, Bispebjerg and Frederiksberg Hospital, Rigshospitalet

Unblinded randomized controlled trial for 4 weeks post-operatively (weekly controls).

Intervention (16 patients): 6-20ml L-PRP (growth factors) subcutaneously (on the fascial layer) at wound closure. Both groups had 1,5g protein/kg/d (Arla Protino®) + daily nutritional supplements (5g L-arginine, 44mg zinc and 500mg vitamin C). Controls: 17 patients

After 3 weeks (p<0.003)

after 4 weeks (p<0.04)

Healing is judged by healing of the skin

	Control	Intervention
Healed	0 (0%)	7 (44%)
Not healed	17 (100%)	9 (56%)

	Control	Intervention
Healed	6 (35%)	12 (75%)
Not healed	11 (65%)	4 (25%)

L-PRP + high protein diet + arginine + zink + vitamin-C is very beneficial

The effect of L-PRP and immunonutrition on surgical site infection and wound healing after open pancreatic surgery

Cecilie Fugleholm Wienke Andersen, Jens Hillingsøe, Carsten Palnæs Hansen, Pär Ingemar Johansson, Jens Rikardt Andersen - Department of Nutrition, Exercise and Sports, University of Copenhagen, Clinic for Abdominal Surgery C, Rigshospitalet

Randomized, patient operated with Whipples Operation for pancreatic cancer (very large incision)

14 of 17 completed (aimed at 32 patients)

Intervention (9): 15 ml L-PRP in the wound + daily postoperative supplement of 500 mg vit-C, 44 mg zink, 5 g L-arginine

Control (8): standard treatment

All were prescribed a high protein intake (1.5 g/kg/d) with 50% of the protein demand covered by Fresubin 2 Kcal ONS

Observed for 30 days postoperatively

Intervention wounds healed faster at the skin level ($p < 0.03$), but other measurements were without difference, including nutritional intake.

Wound infection in 2 controls and 1 intervention (expected: 6 infections)

A randomized controlled clinical trial of pre- and postoperative supplementation with zinc, vitamin C, arginine and multivitamin in patients operated for head and neck cancer.

Kirstine Mia Odgaard, Nadia Bruun Andersen, Camilla Munk, Irene Wessel, Jens Rikardt Andersen

Dept of Ear, Nose and Throat Diseases, section of Cancer Surgery, Rigshospitalet and Dept Nutrition, Exercise and Sports, University of Copenhagen, Denmark

---

42 patients operated for cancer in the head and neck region. Randomized to the intervention group (n = 22) or control group (n = 20).

Both groups were given supplementary protein drinks with 20 g protein /pcs. The patients were included -7 to -1 days preoperatively, and completed the trial 28 days postoperatively. Evaluation of the scar was based on the Patient and Observer Scar Assessment Scale (POSAS) on day 14 and 28. Observer Scar Assessment Scale (OSAS)(Blinded evaluation by 2 observers of photos of the scar (Scale with score 7-70)

The intervention group scored significantly lower than the control group in question; 1 (p=0,021), 2 (p=0,026) and 7 (p=0,033) in POSAS. Significant differences were found between the groups for p-cobalamin (p=0,003), p-albumin (p=0,035), p-creatinine (baseline, p=0,013) (day 28, p=0,021) and p-carbamide (day 14, p=0,008) (day 28, p=0,001). No difference in OSAS.

Conclusion: significant improvement is seen in the intervention group in relation to pain, itching and own assessment of the scar during the intervention period. However, no significant difference based on the observers' assessment.

TAK FOR OPMÆRKSOMHEDEN

Jens Rikardt Andersen

jra@nexs.ku.dk